

Jan K. Nijhof

Kalander

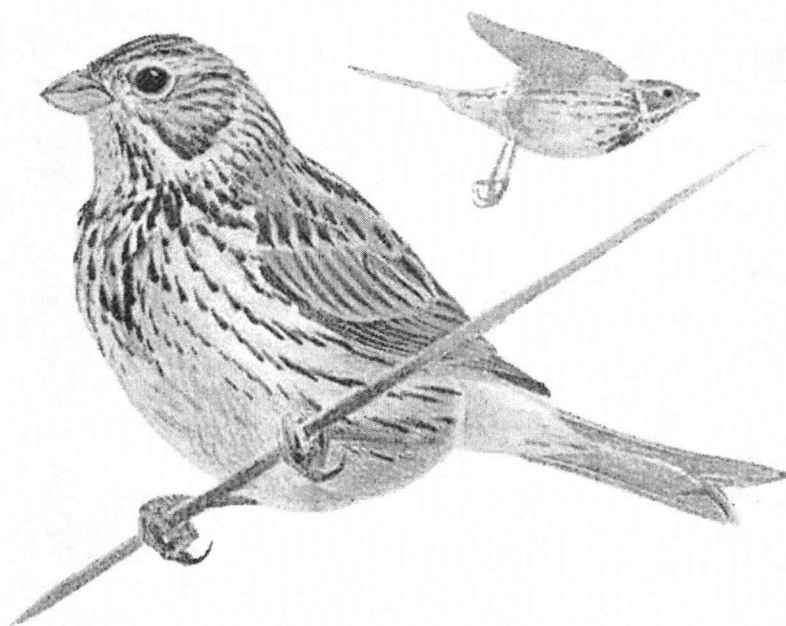
Enige tijd geleden waren wij bij het Lac du Der-Chantecoq vanwege de kraanvogels die daar op weg naar het noorden een pitstop houden. We zagen daar in de buurt rondrijdend een grauwe gors (en nog veel meer uiteraard). Dat vogeltje is eigenlijk helemaal niet grijs, zijn verenpak bestaat eerder uit verschillende bruinen. Het woord gors komt van het Middelnederlandse *gerren* of *garren*, wat snateren, kakelen, krassen betekende. Gorzen staan dus kennelijk bekend als veelvuldig vocaliserende vogels, met een wat minder oorstrelend repertoire. In het geval van de grauwe gors klopt dat wel. Zijn liedje is vlug en snerpnd, het slot heeft wel wat van het gerinkel van een sleutelbos.

De Duitsers vinden ook dat deze vogeltjes grijs zijn: Graumammer. Waarschijnlijk hebben ze net als onze voorvaders bij slecht licht gekeken. Ammer is hun naam voor gorzen en dat stamt van een woord dat we bij ons terugvinden in emerkoorn. Emerkoorn is een oude tarwe-soort, mogelijk doelt de naam dus op het feit dat gorzen zaadeters zijn.

Engelsen, Zweden en Friezen leggen er in hun naamgeving de nadruk op dat Grauwe Gorzen niet zomaar zaadeters zijn maar gràneters: Corn bunting, Kornsparv, Koarnmosk. Bunting, respectievelijk sparv betekent gors, maar mosk is mus en niet gors. De Friezen gaan hier dus behoorlijk in de fout. De Fransen zijn preciezer, zij vinden het geen korengors maar een gierstgors: Bruant Proyer.

De wetenschappelijke naam van deze gors is *Miliaria calandra*. De Romeinen noemden een vogeltje dat door hen met *miliun*, dat is gierst, werd vetgemest en vervolgens opgesmikkeld: *Miliaria*. Die naam hebben de wetenschappers de grauwe gors opgeplakt zonder dat zeker is dat inderdaad hij het slachtoffer was van die Romeinse lekkerbekkerij. *Calandra* komt van het Griekse *kalandros*, dat was de naam die de oude Grieken gaven aan wat wij de Kalendarleeuwerik noemen. Mogelijk is de Grauwe Gors zo genoemd omdat hij wel wat lijkt op die leeuwerik, beide zijn nogal stevig gebouwd en beschikken over een stevige snavel. Kalander is echter niet alleen de naam van een leeuwerik maar ook van een kever die in meel en graan voorkomt. Bovendien is het een soort mangel met

twee of meer rollen waar men onder verwarming, leer, papier of textiel doorhaalt om het glad en glanzend te maken. Het is moeilijk voorstelbaar dat er bij deze betekenissen een verband zou zijn met die Griekse *kalandros*/leeuwerik. En inderdaad, dat verband is er niet. De kever is van Keltische komaf (d.w.z. zijn naam) en de naam van de pers is een verbastering van cilinder. Dat woord komt wel uit het Grieks, maar heeft niets te maken heeft met *kalandros*. Hetzelfde woord heeft dus niet alleen drie zeer verschillende betekenissen, die betekenissen hebben ook nog eens een zeer verschillende afstamming! Hieruit blijkt duidelijk dat niet alleen de verwantschappen van de vogels zelf nogal ingewikkeld zijn, die van hun namen zijn dat eveneens.

Grauwe gors

Tekening: Lars Jonsson